

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

Ключові слова: таємниця листування, телефонні розмови, обмеження прав, спеціальні засоби прослуховування.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулі-Іванченко К. К.

Левицький Остап Орестович

студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ І ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Права людини є складним і багатовимірним явищем. Сучасний світ неможливо уявити без прав людини, які базуються на принципах свободи, рівності та справедливості. Останніми роками тема прав людини та механізмів їх захисту набули загальносуспільного масштабу та політичного значення. Більше того, у будь-якій демократичній та правовій державі, а саме таку конституційну рису України закріплює ст. 1 Конституції України, права та свободи людини і громадянина є найважливішим політико-правовим та соціальним інститутом, мірою розвитку суспільства та нації, а також основою і змістом функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування [3, с. 87-90].

Конституційні права — це її невід’ємні можливості, які належать особі від народження, є основою правового статусу, закріплені в конституції держави і мають найвищий юридичний захист. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснюється з метою структуризації знань, що дозволяє комплексно їх проаналізувати:

1) за суб’єктами:

- права і свободи індивіда (право на громадянство);
- права і свободи групи індивідів (право на свободу об’єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком встановлених обмежень);

2) за походженням:

- природні (право на життя, вибір професії);
- позитивні (активне і пасивне виборче право та ін.);

3) за сферами життєдіяльності (за змістом):

- особисті права і свободи (ч. 1 ст. 27 Конституції України — право на життя, ч. 1 ст. 33 Конституції України — право на свободу пересування та ін.);

- політичні права і свободи, пов'язані з участю громадян України у процесі формування державних органів, органів місцевого самоврядування та управлінні суспільством і державою (ст. 38 Конституції України — право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, ч. 1 ст. 39 Конституції України — право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування);

- економічні права і свободи (ч. 1 ст. 42 Конституції України — право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, ч. 1 ст. 43 Конституції України — право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку особа вільно обирає або на яку вільно погоджується);

- соціальні права і свободи (ч. 1 ст. 46 Конституції України — громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової чи тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості);

- екологічні права і свободи (ч. 1 ст. 50 Конституції України — право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, ч. 2 ст. 50 Конституції України — право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення);

- освітньо-культурні права і свободи (ст. 54 Конституції України — право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів та ін.) [4, с. 125].

Необхідно зазначити, що всі права і свободи невід'ємні один від одного, взаємопов'язані, а тому їх класифікація носить умовний характер, так як одне й те саме право може належати до двох і більше класифікаційних груп [1, с. 79].

Конституційні права і свободи є основою правовідносин, що виникають між людиною (громадянином) і державою, що породжує обов'язок держави захищати і охороняти інтереси кожної людини. Тому можна виділити декілька рівнів гарантування прав та свобод державою.

Перший рівень: створення державою нормативних передумов для найповнішої реалізації прав і свобод самими громадянами як через правовідносини з іншими суб'єктами, так і шляхом надання їм

можливості діяти на свій розсуд. Такий правовий режим, заснований на загальнодозвільному способі правового регулювання, властивий сучасній демократичній державі, його суть відбивається у відомому загальноправовому принципі «дозволено все, що не заборонено законом».

Другий рівень: законодавче обмеження компетенції органів держави, місцевого самоврядування та посадових осіб за принципом «дозволено лише те, що передбачено законом». Послідовне проведення в життя цього принципу може суттєво обмежити сваволу урядовців стосовно громадян і таким чином запобігти порушенням їх прав і свобод.

Третій рівень: створення державою в обмеженому обсязі матеріально-фінансових можливостей для реалізації громадянами окремих суб'єктивних прав, наприклад, реалізація програм професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів (ч. 2 ст. 43), надання безплатної медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я (ч. 3 ст. 49).

Четвертий рівень: взяття державою під свою повну опіку певних категорій громадян, серед яких є особи з різним соціальним статусом. З одного боку, це люди, які перебувають на найнижчому щаблі соціальної драбини, оскільки через поганий стан здоров'я і відсутність засобів до існування не в змозі самі себе утримувати. З іншого боку, — це найвищі посадові особи, яким для здійснення їх владних функцій забезпечується підвищений рівень матеріального забезпечення і побутового комфорту, повні гарантії особистої безпеки [2, с. 178-191].

Таким чином, можна ствердити, що органічне поєднання всіх конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина є передумовою їх реального забезпечення у правовій державі.

Список використаних джерел

1. Єльнікова М. О. Класифікація конституційних прав і свобод людини в контексті праворозуміння / М. О. Єльнікова // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. — 2015. — № 2. — С. 77–81.
2. Полянський Ю. Є. Гарантії конституційних прав і свобод людини в Україні: шляхи удосконалення / Ю. Є. Полянський // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. — 2009. — Т. 8. — С. 178–191.
3. Чернецька О.В. Права та свободи людини і громадянина як основа функціонування органів публічної влади / О.В. Чернецька // Часопис Київського університету права. — 2014. — № 1. — С. 87–90.
4. Шаптала Н.К. Конституційне право України: навч. посіб. / Н.К. Шаптала, Г.В. Задорожня. — Дніпропетровськ.: ТОВ «ЛізуновПрес», 2012. — 472 с.

Ключові слова: права людини, конституційні права, гарантування прав, класифікація прав, правова держава.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.